

ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์
ในจังหวัดนครราชสีมา

BUDDHIST LEADERSHIP IN FOREST CONSERVATION OF MONKS
IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

¹พระมหาวิเชียร อคฺคธมฺโม (วังพรหม), ²พระมหาสุพร รกฺขิตฺธมฺโม,
และ ³พระยุทธานุ อธิจิตฺโต

¹Phramaha Wichian Akkhotthammo (Wangprom), ²Phamaha Suporn
Rakkhitadhammo and ³Phrayuthana Adhicitto.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹pinantol@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อเสนอภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่ป่าไม่มีสภาพเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า การบุกรุกเพื่อต้องการที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และการใช้ที่ดิน เพื่อดำเนินโครงการของรัฐบาล 2) ผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำช่วยกันปลูกป่าในวัด ต้องเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ป่า การปลูกป่าและการถ่ายทอดความรู้ แนวคิดไปสู่ประชาชน 3) เสนอภาวะผู้นำ

¹ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

เชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา บทบาทการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ บทบาทการเข้าไปเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ การได้สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนให้มีความรักในธรรมชาติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญกับเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาได้เน้นถึงการพึ่งพาอาศัยกัน สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งก็คือความรู้สึกที่ติงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ มนุษย์ต่อพืชและสัตว์ทั้งหลาย ความรู้สึกที่ติงามเหล่านี้เป็นประโยชน์ที่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ : การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, การอนุรักษ์ป่าไม้, พระสงฆ์

Abstract

Buddhist Leadership in Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province has the objective are 1) study about problem conditional of Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province 2) study about Buddhist Leadership in Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province 3) Present of Buddhist Leadership in Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province. This research is a qualitative research. The research result is found that The problem of forest conservation of monks in Nakhon Ratchasima Province. The problem conditional of Forest Conservation is the forest area is deteriorated and tends to be greatly reduced. This is due to several important reasons, including: illegal deforestation, forest burning, invasion to need land for living and farming. Shifting cultivation of the hill tribes in the watershed area and the use of land for government projects Buddhist Leader in Forest Conservation of Monks in Nakhon Ratchasima Province. The monk shall be a leader to plant trees in the temple, shall be a spiritual leader in forest conservation, reforestation and knowledge transfer, concept to the public. Propose Buddhist Leadership in Forest Conservation of Monks in Nakhon Ratchasima Province. When analyzing the role of conservation of forests, the monks participated to a significant role that is to say encouraging communities to participate in conservation, encouraging to being a leader in conservation and creating awareness among the public in nature. The Buddhist is a religion that emphasized to the conservation of natural resources and environment, in the dharma in Buddhism emphasizes interdependence. One of the most important things is the feeling of goodness between human beings, between human being to plants and animals. These good feelings are mutually beneficial.

Keywords : Development, Leadership, Forest conservation, Monk

บทนำ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นเป็นเวลา 2500 กว่าปีล่วงมาแล้ว เดิมทีเดียวนั้น พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับแสวงหาวิถีกำจัดทุกข์ของมนุษย์จึงไม่ได้เน้นโดยตรงเรื่อง แนวปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหายุคปัจจุบัน สมัยพุทธกาลไม่มีปัญหานี้ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังบริสุทธิ์ สะอาด ทรัพยากรธรรมชาติ ต่างๆ อุดมสมบูรณ์ (อุแก้ว ประกอบไวทยกิจ ปีเวอร์, (2531: 208), พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างแนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่เคยปรากฏหลักฐานใดๆ ว่าเบียดเบียน ช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์มาสร้างประโยชน์ในทางวัตถุเพื่อตนเองหรือเพื่อพระศาสนาเลย ในทางตรงกันข้ามกลับอาศัยใช้สอย ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นด้วยความซาบซึ้งในคุณค่า และมีจิตใจในการถนอมรักษาอย่างสูงส่ง ถึงกระนั้นก็ตาม ในฐานะพระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาชีวิตที่สมบูรณ์แบบที่สะท้อนในแง่มุมต่างๆ ของประสบการณ์ (พระบูรกรณ บริบูรณ, (2539: 1), จึงเป็นไปได้ที่จะค้นหาหลักคำสอนเพื่อทำความเข้าใจและอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพระวินัยที่เป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ป่านั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อห้ามมิให้ตัดต้นไม้ เพราะว่า ประชาชนสมัยนั้นเชื่อว่าต้นไม้มีชีวิต (วิญญาณ) และมีเทวดาสงสถิตอยู่ เมื่อมิให้ตัดต้นไม้มาทำการก่อสร้างย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่เทวดาและเป็นการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ประชาชนดีเตียน ประณามว่าไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณศากยบุตร เพื่อรักษาความศรัทธาของประชาชน พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ อนึ่ง ต้นไม้ที่ทรงห้ามตัดนี้มีความหมายครอบคลุมถึงพืชพันธุ์ทุกชนิดในป่า เนื่องจากพระพุทธเจ้าและพระสาวกอาศัยป่าไม้เป็นที่พำนัก บำเพ็ญสมณธรรมเทศนาสั่งสอนและทำกิจกรรมต่างๆ อีกมากมาย อีกทั้งพระพุทธเจ้าเอง พระองค์ตรัสรู้สูงสุดของธรรมชาติด้อยเข้ามาใจกฎแห่งความอิงอาศัยกันที่เรียกว่า ปฏิภาณสมุปบาท ชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติจะแยกกันอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ เมื่อพระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนี้ขึ้นก็นับว่าได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทั้งทางด้านธรรมชาติและ การปฏิบัติของพระสงฆ์และเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ผู้นำคือลักษณะที่แสดงถึงความสามารถในการนำพา การดำเนินกิจการการแก้ไขปรับปรุงและการรักษาขวัญและกำลังใจของกลุ่มทำให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการให้มากที่สุด ทั้งนี้ยังสอดคล้องว่า ผู้นำคือ บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งมาได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นหัวหน้า มีความสามารถในการปกครอง บังคับบัญชาและอาจชักพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้ รวมถึง ผู้นำหมายถึง บุคคลซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมที่จะชักจูงใจและแนะนำคนอื่นให้ทำงาน ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ทั้งนี้ ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่มที่สามารถที่จะจูงใจ

ชักนำ หรือชี้ นำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ (เทพ พงศ์ศรีวัฒน์, (2537: 3)

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ให้ประโยชน์แก่สิ่งมีชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยรักษาสมดุลของสภาพอากาศ ต้นน้ำลำธาร ความชุ่มชื้น เพื่อเกื้อกูลแก่ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ทั้งดินน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมพืชพรรณและสัตว์ป่า อีกทั้งป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์ได้บริโภคใช้สอย การที่มีป่าไม้จำนวนมากเท่ากับว่าจะช่วยทำให้ทรัพยากรอื่นๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้นตามมา แต่ในทางตรงข้ามหากป่าไม้ลดจำนวนลง ความสมดุลทางทรัพยากรธรรมชาติก็จะลดลงตามมา ป่าไม้จึงมีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในประเทศไทยมีป่าไม้นานาพันธุ์แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาค และถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่น ๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้าป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมากย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ และ จะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้ว พื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุมเมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาสภาพปัญหาของป่าไม้ในประเทศไทยและของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ป่าในจังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
3. เสนอภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ หน่วยงานราชการ ประชาชน ที่เกี่ยวกับป่าไม้ ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 50 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์และคฤหัสถ์ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ และหน่วยงานราชการ โดยการสัมภาษณ์เลือกสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราวิชาการและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่างๆ บทความวารสาร สืบค้นหาข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการศึกษาทบทวนเอกสารต่างๆ ได้แก่ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความและเอกสารทางวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

4.3 วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปพรรณนาและอธิบายผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

มนุษย์มีความต้องการทรัพยากรในการใช้ชีวิตมากขึ้น เช่น มีความต้องการครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำกินจึงเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า มีความต้องการเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ ที่ปกคลุมด้วยต้นไม้กลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเปลี่ยนแนวความคิดว่าให้ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติก็สามารถอยู่ได้ทำให้เกิดการล่าสัตว์ บุกรุกทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นรวมทั้งทำลายระบบนิเวศด้วยทรัพยากรป่าไม้ได้ถูกบุกรุกทำลายและนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนเกิดศักยภาพของการผลิตปัจจุบันถือว่าอยู่ในขั้นวิกฤต ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะกำหนดให้มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ยังพบว่าอัตราการทำลายป่าไม้มียังมีแนวโน้มให้เห็นอยู่บ่อยครั้งประเทศไทยเผชิญกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในหลายภูมิภาครวมทั้งการสูญเสีย ความหลากหลายทางชีวภาพและประชากรสัตว์ป่าที่ลดลง

2. ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ผู้นำทางหน่วยงานภาครัฐ และพระสงฆ์ ชุมชน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม ระดมความคิดให้ทุกฝ่ายมาร่วมกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นผู้นำในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นหน่วยที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว สามารถประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้มีจุดร่วมเดียวกันได้ สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้เป็นอย่างดี พระสงฆ์อยู่กับป่าและความเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว การส่งเสริมให้มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า ทั้งในที่ดินสาธารณะหรือที่ดินส่วนบุคคลย่อมสามารถทำได้เป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์โดยรวมสถานบันทางศาสนาเป็นแกนหลักสำคัญทางประเทศในการพัฒนาคน และรักษาความสงบสุข การที่ให้พระสงฆ์เข้ามาเป็นส่วนร่วมในการป้องกัน ดูแลรักษา และฟื้นฟูสภาพป่า ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายกว่าการดำเนินการทางเจ้าหน้าที่โดยลำพัง ความร่วมมือของวัด โรงเรียน และบ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐย่อมสามารถขับเคลื่อนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดีและรวดเร็ว สมควรอย่างยิ่งที่ต้องให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลป่าไม้

3. แนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

หากปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนรวมถึงเยาวชนให้รู้คุณค่าของป่าไม้ที่มีอยู่เดิมและช่วยกันบำรุงรักษาป่าที่ปลูกขึ้นใหม่ที่ใช้ทดแทน สร้างค่านิยม และอาชีพให้คนในสังคม ไม่เข้าป่าทำลายต้นไม้พระพุทธรูปศาสนา เป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีหลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่ได้เน้นในเรื่องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแล้วสิ่งที่สำคัญคือความรู้สึกที่ดีงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์และมนุษย์ต่อพืชและสัตว์ทั้งหลาย ดังมีพระบาลีพุทธศาสนาสุภาษิตบทหนึ่งที่ย้ำ และสอนให้ผู้คนรู้จักบุญคุณแม้แต่คุณประโยชน์ของพืชมีใจความแปลความเป็นภาษาไทยว่า “บุคคลนั่งหรือนอนในร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่พึงหักกิ่ง กิ่งใบของต้นไม้ที่นั่นผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนทราม” เป็นคติที่แสดงความรู้สึกที่ดีต่อกันให้ระลึกเสมอว่าต้นไม้ที่เราได้อาศัยร่มเงาเป็นประโยชน์มีค่ามีร่มเงาที่คนอื่นจะได้อาศัยต่อไป

นอกจากความรู้สึกที่เห็นคุณค่าของกันและกัน หรือระลึกในคุณค่าของกันและกันแล้ว พระพุทธศาสนายังสอนให้มองพืชและสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตาจิต ความเมตตาตัวเองถือเป็นความรู้สึกที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาโดยการมองทุกสิ่งทุกอย่างว่าเป็นสรรพสัตว์ผู้อยู่ร่วมโลก และต้องมีความเข้าใจหลักความเป็นจริงทางธรรมชาติตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งถือเป็นสภาวะธรรมของธรรมชาติที่ทำให้มนุษย์มีทัศนคติที่ถูกต้องในการพัฒนาตนเอง

ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญช่วยเหลือและรักษาป่าไม้ มีความสำคัญได้ปลูกฝังให้ชาวบ้านมีความรักและหวงแหนป่าไม้ ไร่ให้ลูกหลาน ได้คุยกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องการดูแลป่าไม้ เป็นแหล่งอาหารของชุมชน มีเห็ด มีผักหวาน ให้หน่วยงานทางราชการ และชุมชนทำงานร่วมกันคอยดูแลรักษาป่าไม้ไว้ให้ชุมชนแนะนำตัดเดือนไม่ให้ตัดไม้ ให้ความรู้ต่อชุมชน อนุรักษ์ป่าไม้ และช่วยกันดูแล ในการรักษาป่าไม้ ไม่ให้ตัดไม้ ห้ามเผาป่า ให้มีชุดดับไฟป่า และอบรมชาวบ้านร่วมมือป้องกันไฟป่า ปลูกฝังชาวบ้านไม่ให้ตัดไม้เพื่อประโยชน์ตนเอง แนะนำให้ปลูกป่าไม้ และช่วยกันป้องกันไฟป่าทำให้ผืนป่าชุ่มชื้น ให้ความรู้เรื่องป่าไม้ ประโยชน์ของป่า เป็นแหล่งต้นน้ำ พระพุทธศาสนาสอนให้คนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าไม้ เพราะป่าไม้เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์มีบทบาทที่จะช่วยส่งเสริมให้คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้

1) ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้

2) หาแหล่งทำมาหากินให้ชาวเขา

3) ส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน

4) ตั้งแนวป้องกันไฟในด้านการพัฒนาจิตใจของพลเมืองในปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีการจัดกิจกรรม การสั่งสอนในรูปแบบต่างๆ เช่น เทศนา ปาฐกถาธรรม กิจกรรมอันเป็นการสงเคราะห์ชาวบ้าน ช่วยสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ร่วมกันปลูกป่าให้เยอะที่สุดเท่าที่จะทำได้ ร่วมด้วยช่วยกัน ปลูกป่าในจุดที่มองเห็นว่าป่าไม้เกิดการร่อยหรอลง ให้มีกิจกรรมปลูกป่าช่วยกันคนละไม้คนละมือ จำนวนของป่าก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า เกิดจากไฟไหม้ป่าเพราะเกิดจากชาวบ้านจุดไฟเผาป่าเพื่อหาของกิน ซึ่งทำให้ป่าไม้เสียหาย ซึ่งไฟไหม้ป่าทุกปีเกิดจากภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง ซึ่งมีสภาพไม่คงที่ตามพื้นที่ราบ ซึ่งมีแต่ทราย(ยกเว้นบนภูเขา)มาตรการของชุมชนไม่เข้มแข็งไม่ให้ความร่วมมือ ป้องกันสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรป่าไม้ช่วยกัน

1) ควรให้การอบรมชาวบ้านชุมชนให้เข้าใจในประโยชน์ป่า และต้องส่งเสริมให้ชุมชนปลูกป่าควรมาตรการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนหรือนักเรียนมีจิตใจรักป่าอนุรักษ์ป่า และต้องมีการจัดกิจกรรมให้ปลูกป่าด้วย

2) ควรมีการแลกเปลี่ยน พูดคุย กับผู้นำชุมชน หมู่บ้าน โรงเรียน วัด ให้เข้าถึงประโยชน์ของป่า

3) จัดกิจกรรมหาวันและเวลา เพื่อพาชุมชนปลูกป่าต้องพยายามอนุรักษ์ป่าช่วยกันสอดส่องดูแล

อันดับแรกของพระสงฆ์ผู้อยู่ป่า คือ การเฝ้าระวังป่าไม่ให้ใครมาตัดต้นไม้ทำลายป่า เพราะสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าตรัสรู้ในป่า มันเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ผู้อยู่ป่าการจัดกิจกรรมก็เท่ากับบ่งบอกให้ชุมชนชาวบ้านรู้ถึงความสำคัญของป่า และจะไม่ค่อยมีใครกล้าทำลายเพื่อให้ความสามัคคีระหว่างชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมีทรัพยากรที่เป็นอาหารที่มีอยู่ในป่าหลากหลาย ซึ่งชุมชนได้รับอิทธิพลเกิดจากการอนุรักษ์ป่าแต่ต้องให้เหตุผลแก่ชุมชนในด้านอาหารที่มีอยู่ในป่า อันไหนเก็บได้ ต้นไหนเก็บไม่ได้ต้องบอกกล่าวให้ชุมชนรับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับป่าที่พระสงฆ์เห็นสมควรปลูกป่าต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้และสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคมไทย และเป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์อยู่กับชุมชนมาตั้งแต่อดีตก็ต้องมีการปรับแนวคิดและการประชาสัมพันธ์ให้มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้อง และเข้าถึงชุมชนได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนามีส่วนร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับภาครัฐ และประชาชน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา มนุษย์มีความต้องการทรัพยากรในการใช้ชีวิตมากขึ้น เช่น มีความต้องการครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำกินจึงเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า มีความต้องการเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ ที่ปกคลุมด้วยต้นไม้กลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเปลี่ยนแนวความคิดว่าให้ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติก็สามารถอยู่ได้ทำให้เกิดการล่าสัตว์ บุกรุกทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นรวมทั้งทำลายระบบนิเวศด้วยทรัพยากรป่าไม้ได้ถูกบุกรุกทำลายและนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนเกิดศักยภาพของการผลิตปัจจุบันถือว่าอยู่ในขั้นวิกฤต ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะกำหนดให้มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ยังพบว่าอัตราการทำลายป่าไม้ยังมีข่าวให้พบเห็นอยู่บ่อยครั้งประเทศไทยเผชิญกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในหลายภูมิภาครวมทั้งการสูญเสีย ความหลากหลายทางชีวภาพและประชากรสัตว์ป่าที่ลดลง

1.1 การตัดไม้ทำลายป่า การขาดแคลนน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมลพิษทางอากาศและทางน้ำส่งผลกระทบต่อทางสังคมมากมาย เช่น ความขัดแย้งการใช้

ที่ดิน และแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น การเสื่อมโทรมของป่าไม้จากสภาพอากาศฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ป่าไม้ตายเป็นจำนวนมาก ป่าไม้ถูกเผาป่าของผู้หาผลประโยชน์ ผู้นำให้ความรู้กับชาวบ้าน ร่วมกันดูแลป่า ชุมชนให้ความสำคัญกับส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ให้อยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป ทุกปีจะมีการปลูกป่าทดแทน ตั้งเวรเพื่อป้องกันป่าไม้ถูกตัด ป้องกันไฟป่า มีการประชุมชี้แจงเพื่อหาแนวทางป้องกันรักษาป่า ป่าจะอยู่กับเราได้อีกก็ต้องช่วยกันทุกภาคส่วนให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง

1.2 ความต้องการใช้ทรัพยากรป่าไม้ที่มีมากขึ้นตามขนาดประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งการบริโภคในครัวเรือนหรือเพื่อประกอบอาชีพนอกจากการใช้ทรัพยากรป่าไม้แล้ว คือความต้องการที่ดินเพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่น ตัดต้นไม้เพื่อเอาพื้นที่มาทำเกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะในพื้นที่ต้นน้ำ “ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ที่เกิดจากภัยธรรมชาติในตัวของภัยธรรมชาติเองก็มีส่วนมาจากการทำลายของมนุษย์ เช่น มีการตัดไม้บนที่สูง พอฝนตกเกิด(landslide) น้ำท่วมลงมาบนที่ชุมชนหรือปัญหาสภาวะโลกร้อน การเกิดเอลนีโญ ลานีญา น้ำมากฝนแล้ง ทำให้การคงอยู่ของสภาพป่าเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เมื่อแล้งมากเกิดไฟป่า ไฟป่าเองก็ทำให้ทรัพยากรป่าไม้เสียหายด้วย”

1.3 ด้านสังคมกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ น่าจะเกิดจากความเชื่อหรือการSurvival(การต้องเอาชีวิตรอด) ความต้องการให้มีเงินมีกินมีใช้นำไปสู่การลักลอบตัดไม้ที่ผิดกฎหมาย หรือกระทั่งความเชื่อบางอย่างในสังคมเกี่ยวกับต้นไม้ เช่น พะยุง สัก ทำให้เกิดความต้องการของตลาด เมื่อความต้องการมีมาก ไม้จากสวนป่าโตไม่ทันความต้องการ เกิดการลักลอบตัดไม้ในที่ดินของรัฐเกิดปัญหาเสื่อมโทรมของทรัพยากรตามาด้านชุมชนก็คงคล้ายๆ กับด้านทรัพยากรมนุษย์ คือ มนุษย์อาจเกิดความต้องการทรัพยากรจากคน ๆ เดียว แต่ถ้าคนที่มากกว่าหนึ่งคนเป็นกลุ่มคนที่มีความต้องการทรัพยากรแบบเดียวกันพร้อม ๆ กัน ทรัพยากรเกิดการทดแทนไม่ทันความเสื่อมโทรมก็จะตามมา มนุษย์หรือชาวบ้านจากต่างถิ่นได้ย้ายการเข้ามาหากินมากขึ้นทุกวัน ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำป่าไหลหลากจากที่สูงสู่ที่ต่ำ ทำให้ป่าไม้เกิดความเสียหาย ได้มีพวคนายทุนได้เข้ามาตัดไม้เพื่อนำไปแปรรูป ชาวเกษตรได้ขยายพื้นที่ในการเกษตรมากขึ้นทุกวัน คนเจริญตามบ้านเมืองขาดจิตสำนึกในการรักป่าไม้ เขตอุตสาหกรรมต้องการอาณาเขต ขาดกิจกรรมด้านป่าไม้(ไม่ต่อเนื่อง) ชาวบ้านต้องการพื้นที่ทำกินมากกว่าสวนป่า

1.4 การเผาป่าของคนในพื้นที่ ฝนแล้ง ลมแรงทำให้ต้นไม้ล้ม ต้นไม้หัก ไม่ค่อยมีใครสนใจ ไม่ค่อยมีใครสนใจ ไม่มีการตรวจตรา รัฐบาลควรมาดูแลบ้าง ควรมียามป่าไม้ รัฐบาลควรให้ความรู้ ส่งเสริมความรู้ให้ชาวบ้าน ควรส่งเสริมเรื่องกฎหมายป่าไม้ ควรส่งเสริมเรื่องกฎหมาย ควรประนีประนอมกฎหมายป่าไม้ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนชาวบ้านส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม การสรรหาพื้นที่ในการทำกิน เป็นปัญหาหลักที่ทำให้เกิดการรุกที่ป่าไม้เผาตัดต้นไม้ ถางป่าเพื่อปลูกมัน ปลูกอ้อย ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่

2022)

ลดน้อยลงไปมาก อีกทั้งใช้สารเคมีต่างๆ บำรุงพืชพรรณ ลูกกลมไปถึงพื้นที่ป่าไม้ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศได้รับผลกระทบมาก ปัญหาภัยแล้งและปัญหาไฟป่า ทำให้สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าไม้เสื่อมโทรมลงอย่างหนัก ด้วยการที่มนุษย์ตัดไม้ทำลายป่า พื้นดินแห้งแล้งเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็ยังเผาไร่เผานา ไฟลูกกลมเผาพื้นที่ป่าเสียหายจำนวนมากส่งผลไปถึงฝนฟ้าไม่ตกตามฤดูกาลความเป็นอยู่ของชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมชาวบ้านไม่ค่อยใส่ใจดูแลทรัพยากรต้นไม้มและพื้นที่ป่าเท่าที่ควร ปัญหาจากการใช้ปุ๋ยเคมี ปัญหาขยะเมื่อเข้าพื้นที่ทำไร่ สร้างความเสื่อมโทรมให้กับระบบนิเวศเป็นอันมาก

1.5 ทางหน่วยงานภาครัฐ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลของพื้นที่นี้ ไม่ค่อยมีกิจกรรมรณรงค์ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมให้แก่ชาวบ้าน เพราะเจ้าหน้าที่หรือผู้นำชุมชนพื้นที่นี้เป็นเกษตรกรรายใหญ่ เช่นเดียวกัน ต่างคนต่างพากันรุกกล้าทำลาย การลักลอบตัดไม้ ไฟป่า ความแห้งแล้งตามฤดูกาล อบรมแนะนำให้ชาวบ้านรักษาอนุรักษ์ป่าไม้ มีผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ ช่วยดูแลอนุรักษ์ป่าไม้ ให้ชาวบ้านดูแลอนุรักษ์ป่า ฤดูฝนก็มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติให้ดูแลระวังไฟป่าและร่วมมือป้องกัน ส่งเสริมให้รู้จักประโยชน์ของป่าไม้ ให้ความรู้ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า แนะนำให้ปลูกต้นไม้ ให้หน่วยงานทางราชการช่วยดูแล และให้ความรู้กับประชาชน

1.6 การจัดการทรัพยากรภายในชุมชน การลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชนจากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศและเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่า และความสมบูรณ์ของนิเวศป่าเมื่อพูดถึงการดูแลและรักษาผืนป่าทั่วทั้งประเทศอย่างยั่งยืนนั้น จึงไม่เป็นเพียงหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่รับผิดชอบโดยตรงเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติที่ต้องช่วยกันถึงแม้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องยอมรับว่าหลายสิบปีที่ผ่านมา มีพระสงฆ์หลายรูปมีบทบาทโดดเด่นในการเป็นผู้นำในการสร้างป่าไปพร้อมๆ กับการอนุรักษ์เอาไว้จากการถูกทำลาย อัตราการทำลายป่าในประเทศในปัจจุบันสูงขึ้นเรื่อยๆ

2. ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ผู้นำทางหน่วยงานภาครัฐ และพระสงฆ์ ชุมชน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม ระดมความคิดให้ทุกฝ่ายมาร่วมกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นผู้นำในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นหน่วยที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนสามารถสื่อสารกันได้ตลอดเวลา สามารถประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้มีจุดร่วมเดียวกันได้ สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้เป็นอย่างดี พระสงฆ์อยู่กับป่าและความเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว การส่งเสริมให้มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า ทั้งในที่ดินสาธารณะหรือที่ดินส่วนบุคคลย่อมสามารถทำได้เป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์โดยรวม สถานบันทางศาสนาเป็นแกนหลักสำคัญทางประเทศในการพัฒนาคน และรักษาความสงบสุข การที่พระสงฆ์เข้ามาเป็นส่วนร่วมในการป้องกัน ดูแลรักษา และฟื้นฟูสภาพป่า ย่อมนำไปสู่

ความสำเร็จได้ง่ายกว่าการดำเนินการทางเจ้าหน้าที่โดยลำพัง ความร่วมมือของวัด โรงเรียน และบ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐย่อมสามารถขับเคลื่อนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดีและรวดเร็ว สมควรอย่างยิ่งที่ต้องให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลป่าไม้

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน มีหน้าที่ช่วยดูแลรักษาทรัพยากรโดยหน้าที่กำกับ กำชับ ดูแลไม่ให้มีการเผาไร่เผาป่า จัดอบรมอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ชุมชนนี้่อยากให้มีการจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ กับประชาชน ผู้นำชุมชน จิตอาสา อาสาสมัครในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการช่วยดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง

สรุปได้ว่า พระสงฆ์มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่าไม้เป็นอย่างมาก เพราะวัดส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เช่น มีต้นไม้ใหญ่ มีแหล่งน้ำ มีการดูแลคุ้มครองจากการเป็นเขตอภัยทาน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนได้ดีเพราะพระเปรียบเสมือนกับผู้นำชุมชนในทางจิตวิญญาณ ความเชื่อถือศรัทธาได้ดี วัด หรือสถานที่ปฏิบัติธรรมต่างๆ ย่อมมีพื้นที่ๆ รมรื่น มีการอนุรักษ์ต้นไม้ ป่าไม้เป็นอย่างดีเป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำในการรักษาป่าไม้ที่ดีได้ การมีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้ มีความสำคัญมาก เพราะประชาชนชาวบ้านจะมีการตื่นตัวกับกิจกรรมต่าง ๆ ยิ่งเป็นการจัดกิจกรรมทำบุญ ปลูกป่า รักษาต้นไม้ เช่น ร่วมกันบวชป่า ปลูกพระศรีมหาโพธิ์ ปลูกต้นไม้ ถ้วนแต่เป็นต้นไม้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กิจกรรมร่วมกันดังที่ได้กล่าวในข้างต้น พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ดีได้ในทุกกิจกรรมชาวบ้าน ชุมชน มักจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน กิจกรรมที่พระสงฆ์หรือวัดเป็นผู้จัดเพราะความเชื่อศรัทธา และอยากได้บุญกุศล ฉะนั้นพระสงฆ์จึงน่าจะมีความสำคัญในการเป็นผู้นำจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ได้ดีตามความเชื่อของชาวพุทธ ต้นไม้มีชีวิตและมีรุกขเทวดาสถิตอยู่ การที่พระสงฆ์นำพระสูตรมาสาธยาย หรือเล่านิทาน แสดงพระธรรมเทศนาแก่ญาติโยมในวันสำคัญต่างๆ เป็นการปลูกฝังค่านิยม สร้างจิตสำนึกที่ดี ด้วยการไม่เบียดเบียนกัน คนไม่เบียดเบียนป่า คนก็ได้พึ่งพาอาศัยป่า ได้ประโยชน์จากป่า ไม้ต้นไม้พระสงฆ์ควรมีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่ศึกษา นำความรู้ที่ได้มาบูรณาการมาอบรมสั่งสอน ปลูกจิตสำนึก สร้างค่านิยมในการอนุรักษ์ป่าให้แก่ญาติโยม พระสงฆ์ต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ดี คือ พระสงฆ์ที่สามารถรวบรวมจิตใจความรักสามัคคี ความเชื่อถือศรัทธาของชาวบ้านได้ ควรเริ่มตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาส วัดมีการดูแล อนุรักษ์ป่าไม้ดี ต้นไม้ร่มรื่น มีความเชื่อมั่นในการบอกเล่าสั่งสอนทั้งในเรื่องธรรมะ และเรื่องการบำรุง ดูแล รักษาธรรมชาติได้

3. แนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

หากปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนรวมถึงเยาวชนให้รู้คุณค่าของป่าไม้ที่มีอยู่เดิมและช่วยกันบำรุงรักษาป่าที่ปลูกขึ้นใหม่ที่ใช้ทดแทน สร้างค่านิยม และอาชีพให้คนในสังคม ไม่เข้าป่าทำลายต้นไม้พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีหลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่ได้เน้นในเรื่องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแล้วสิ่งที่สำคัญคือ

2022)

ความรู้สึกที่ตีงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์และมนุษย์ต่อพืชและสัตว์ทั้งหลาย ดังมีพระบาลีพุทธศาสนาสุภาชิตบทหนึ่งที่ย้ำ และสอนให้ผู้คนรู้จักบุญคุณแม้แต่คุณประโยชน์ของพืช มีใจความแปลความเป็นภาษาไทยว่า “บุคคลนั่งหรือนอนในร่มเงาของต้นไม้ได้ ไม่พึงหักก้านกิ่งใบของต้นไม้ที่นั่นผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนทราม” เป็นคติที่แสดงความรู้สึกที่ดีต่อกันให้ระลึกเสมอว่าต้นไม้ที่เราได้อาศัยร่มเงาเป็นประโยชน์มีค่ามีร่มเงาที่คนอื่นจะได้อาศัยต่อไป นอกจากความรู้สึกที่เห็นคุณค่าของกันและกัน หรือระลึกในคุณค่าของกันและกันแล้ว พระพุทธศาสนายังสอนให้มองพืชและสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตาจิต ความเมตตาตัวเองถือเป็นความรู้สึกที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาโดยการมองทุกสิ่งทุกอย่างว่าเป็นสรรพสัตว์ผู้อยู่ร่วมโลก และต้องมีความเข้าใจหลักความเป็นจริงทางธรรมชาติตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งถือเป็นสภาวะธรรมของธรรมชาติที่ทำให้มนุษย์มีทัศนคติที่ถูกต้องในการพัฒนาตนเอง

ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญช่วยดูแลและรักษาป่าไม้ มีความสำคัญได้ปลูกฝังให้ชาวบ้านมีความรักและหวงแหนป่าไม้ ไว้ให้ลูกหลาน ได้คุยกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องการดูแลป่าไม้ เป็นแหล่งอาหารของชุมชน มีเห็ด มีผักหวาน ให้หน่วยงานทางราชการและชุมชนทำงานร่วมกันคอยดูแลรักษาป่าไม้ไว้ให้ชุมชนแนะนำตักเตือนไม่ให้ตัดไม้ ให้ความรู้ต่อชุมชน อนุรักษ์ป่าไม้ และช่วยกันดูแล ในการรักษาป่าไม้ ไม่ให้ตัดไม้ ห้ามเผาป่า ให้มีชุดดับไฟป่า และอบรมชาวบ้านร่วมมือป้องกันไฟป่า ปลูกฝังชาวบ้านไม่ให้ตัดไม้เพื่อประโยชน์ตนเอง แนะนำให้ปลูกป่าไม้ และช่วยกันป้องกันไฟป่าทำให้ผืนป่าชุ่มชื้น ให้ความรู้เรื่องป่าไม้ประโยชน์ของป่า เป็นแหล่งต้นน้ำ พระพุทธศาสนาสอนให้คนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าไม้ เพราะป่าไม้เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์มีบทบาทที่จะช่วยส่งเสริมให้คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้

- 1) ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้
- 2) หาแหล่งทำมาหากินให้ชาวเขา
- 3) ส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน
- 4) ตั้งแนวป้องกันไฟในด้านการพัฒนาจิตใจของพลเมืองในปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีการจัดกิจกรรม การสั่งสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เทศนา ปาฐกถาธรรม กิจกรรมอันเป็นการ

สงเคราะห์ชาวบ้าน ช่วยสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ร่วมกันปลูกป่าให้เยอะที่สุดเท่าที่จะทำได้ ร่วมด้วยช่วยกัน ปลูกป่าในจุดที่มองเห็นว่าป่าไม้เกิดการร่อยหรอลง ให้มีกิจกรรมปลูกป่าช่วยกันคนละไม้คนละมือ จำนวนของป่าก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า เกิดจากไฟไหม้ป่าเพราะเกิดจากชาวบ้านจุดไฟเผาป่าเพื่อหาของกิน ซึ่งทำให้ป่าไม้เสียหาย ซึ่งไฟไหม้ป่าทุกปีเกิดจากภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง ซึ่งมีสภาพไม่คงที่ตามพื้นราบ ซึ่งมีแต่ทราย(ยกเว้นบนภูเขา)มาตรการของชุมชนไม่เข้มแข็งไม่ให้ความร่วมมือ ป้องกันสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรป่าไม้ช่วยกัน

1) ควรให้การอบรมชาวบ้านชุมชนให้เข้าใจในประโยชน์ป่า และต้องส่งเสริมให้ชุมชนปลูกป่าควมรการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนหรือนักเรียนมีจิตใจรักป่าอนุรักษ์ป่า และต้องมีการจัดกิจกรรมให้ปลูกป่าด้วย

2) ควรมีการแลกเปลี่ยน พูดคุย กับผู้นำชุมชน หมู่บ้าน โรงเรียน วัด ให้เข้าถึงประโยชน์ของป่า

3) จัดกิจกรรมหาวันและเวลา เพื่อพาชุมชนปลูกป่าต้องพยายามอนุรักษ์ป่าช่วยกันสอดส่องดูแล

อันดับแรกของพระสงฆ์ผู้อยู่ป่า คือ การเฝ้าระวังป่าไม่ให้ใครมาตัดต้นไม้ทำลายป่า เพราะสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าตรัสรู้ในป่า มันเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ผู้อยู่ป่าการจัดกิจกรรมก็เท่ากับบ่งบอกให้ชุมชนชาวบ้านรู้ถึงความสำคัญของป่า และจะไม่ค่อยมีใครกล้าทำลายเพื่อให้ความสามัคคีระหว่างชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกันทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมีทรัพยากรที่เป็นอาหารที่มีอยู่ในป่าหลากหลายซึ่งชุมชนได้รับอิทธิพลเกิดจากการอนุรักษ์ป่าแต่ต้องให้เหตุผลแก่ชุมชนในด้านอาหารที่มีอยู่ในป่า อันไหนเก็บได้ ต้นไหนเก็บไม่ได้ต้องบอกกล่าวให้ชุมชนรับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับป่าที่พระสงฆ์เห็นสมควรปลูกป่าต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้และสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคมไทยและเป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์อยู่กับชุมชนมาตั้งแต่อดีตก็ต้องมีการปรับแนวคิดและการประชาสัมพันธ์ให้มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องและเข้าถึงชุมชนได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนามีส่วนร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับภาครัฐและประชาชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำช่วยกันปลูกป่าในวัด ต้องเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ป่า การปลูกป่าและการถ่ายทอดความรู้ แนวคิดไปสู่ประชาชน ขณะเดียวกันพระสงฆ์จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับการรุกกล้าทำลายป่าในทุกมิติด้วย และในอีกแง่หนึ่งเป็นสถานที่ที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ที่เสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการบุกรุกทำลายป่า ทำให้บทบาทของพระสงฆ์เปลี่ยนไปจากป่าเป็นสถานที่แห่งการฝึกฝนตนเองเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูและการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นหน่วยที่อยู่ใกล้วัดกับชุมชนสามารถสื่อสารกันได้ตลอดเวลา สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้เป็นอย่างดี รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐย่อมสามารถขับเคลื่อนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดีและรวดเร็ว สมควรอย่างยิ่งที่ต้องให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการ

ดูแลป่าไม้ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่ง ปักจัยสี่ของมนุษย์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นตัวกำหนดการผลิตขั้นพื้นฐานในการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศ จากคุณประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมสิ่งสำคัญอย่าง หนึ่งก็คือความรู้สึกที่ตึงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ มนุษย์ต่อพืชและสัตว์ ทั้งหลาย ความรู้สึกที่ตึงามเหล่านี้เป็นประโยชน์ที่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อู่แก้ว ประกอบไวยทกิจ ปีเวอร์. (2531). มนุษย์-ระบบนิเวศและสภาพนิเวศในประเทศไทย กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พระบูรณกรณ บริบูรณ. (2539). “ป่าไม้ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาและความเชื่อขอชาวบ้าน: ศึกษากรณีความเชื่อของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้จังหวัดน่าน., วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2537). ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดุเคชั่น จำกัด.